

bulunması, siyasi istikrarı ve gizliliği, koruyucu yasaları sayesinde önemli bir finans ülkesi haline gelmiştir.

II. TARİH

1291 yılında doğan İsviçre Konfederasyonu'nun kökenleri milâttan önce I. yüzyıla kadar uzanır. Arkeolojik kazılar tarımla uğraşan köylüler, avcılar, balıkçılar ve silâhlı savaşçıların Hıristiyanlık öncesinde bölgede dağınık ve geçici yerleşimlerini göstermektedir. I. yüzyıldan başlayarak gelen Keltler'in istilâsına uğrayan bölge milâttan sonra I. yüzyılda Romalılar'ın kontrolüne girmiştir. V ve VI. yüzyıllardaki German, Ostrogot ve Franklar'ın istilâsına sahne olan İsviçre'nin kültürel kimliği bu istilâlarla belirginlik kazanmaya başlamıştır. Saint Columbanus ve Saint Gall gibi misyonerler, VI. yüzyıldan itibaren bölgeyi hıristiyanlaştırmak amacıyla kurmuştur. 843'e kadar Franklar'ın hâkimiyetinde kalan bölge bu tarihte bölünerek Lothair ve II. Ludwig arasında paylaştırıldı. Macar ve müslüman akıncıların X. yüzyıldaki başarısız akınlarına uğrayan bölge, 1033'te bütünüyle Kutsal Roma-Germen İmparatoru II. Konrad'ın hâkimiyetine girdi. Ancak imparatorluğun bu yüzyıldan itibaren gücünü gitgide yitirmesi üzerine ülke kontlar arasında bölündü ve feodal devletler ortaya çıktı. Feodal devletlerin ilk ve en güçlülerinden biri olan Zähringen Devleti'nin 1218'de yıkılmasından sonra bölge toprakları Kyburg, Savoie ve Habsburg hânedanlarının kontrolüne girdi. Habsburglar bütün Orta ve Batı İsviçre'nin denetimini ellerine geçirdi. 1291'de İmparator Rudolf'un ölmesi üzerine Schwyz, Uri ve Unterwalden'den oluşan üç orman kantonu ortak savunma amacıyla süresiz anlaşma yaparak (1 Ağustos 1291) bugünkü İsviçre Konfederasyonu'nun temelini attı. Luzern (1332),

Zürih (1351), Glarus ve Zug (1353) kantonlarının da birliğe katılmasından sonra Habsburglar 1389'da konfederasyonun bağımsızlığını kabul etti. 1513'e gelindiğinde üye kanton sayısı on üçe ulaşan konfederasyon gücünü pekiştirdi. Bu sırada Erasmus, Zwingli ve Luther gibi düşünürlerin öncülüğündeki reform hareketi özellikle şehirlerde etkili olmaya başladı. Yoksul halkın sırtında ağır yük olarak görülmesi sebebiyle tepki duyulan din adamlarının yozlaşması eleştirilirken Zürih başta olmak üzere bazı kantonlar Katolik âyinlerini yasakladı. Bunun karşısında Katolik kantonlar da kendi topraklarında Protestanlık propagandasını yasakladı. Dinî farklılık ve bölünmeler kantonlar arasında zaman zaman gerginliğin tırmanmasına sebep olsa da İsviçre'nin yansızlık politikası izlemesini ve Otuz yıl savaşları (1618-1648) dışında kalmamasını sağlamıştır. Vestfalya (Westfalen) Antlaşması'yla (1648) büyük devletler, imparatorluk karşısında konfederasyonun tam bağımsızlık ve tarafsızlığını kabul ettiler. İsviçre Konfederasyonu XVIII. yüzyıl boyunca Avrupa'daki savaşların dışında kalmayı başardı. Ancak 1798'de Fransızlar ülkeyi işgal etti. Fransa'da Napolyon imparatorluğunun çöküşünden sonra yirmi iki kanton tarafından yeni bir anayasa çerçevesinde tekrar konfederasyon antlaşması imzalandı (7 Ağustos 1815) ve Viyana Kongresi'nde Fransızlar'ın ilhak ettiği topraklar geri verilerek ülkenin dâimî tarafsızlığı tanındı. 1848'deki anayasa değişikliğiyle ülkeyi oluşturan kantonlar, merkezi Bern'de bulunan federal birlik durumuna geldi. Federal meclis ulusal konsey ve kantonlar konseyine bölündü ve ortak yürütme federal konseye bırakıldı. Kantonlar arasındaki gümrükler kaldırılarak İsviçre tek bir ekonomik bölgeye dönüştürüldü. 1920 Londra bildirisiyle,

I. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'nin her türlü silâhlı çatışmanın dışında tutulması hükmüne bağlandı ve aynı yıl içerisinde merkezi Cenevre'de bulunan Milletler Cemiyeti kuruldu. İsviçre II. Dünya Savaşı'nda da tarafsızlığını sürdürerek savaşa girmede. Birleşmiş Milletler'e üye olmayan İsviçre'de 1992 yılında yapılan referandumlarda seçmenlerin çoğu Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'na (IMF) üyelikten yana oy kullanırken Avrupa Birliği'ne katılmayı reddetti.

700 yılı aşkın geleneğiyle dünyanın en eski demokrasi tecrübesine sahip olan ülke, aynı zamanda 300'ten fazla uluslararası kuruluşun yanında yüzlerce bankanın faaliyet gösterdiği dünyanın en önemli finans merkezlerinden biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

The World Factbook 1995, Washington 1995, s. 406-408; *SOPEMI Reports, Continuous Reporting System on Migration*, Paris 1995; J. Waardenburg, "Muslims as Dhimmis, The Emancipation of Muslims in Europe: The Case of Switzerland", *Muslims in the Margin: Political Responses to the Presence of Islam in Western Europe* (ed. W. A. R. Shadid - P. S. van Koningsveld), Kampen 1996, s. 147; A. L. Bloch, "Switzerland", *EAm.*, XXVI, 142-153; "Switzerland", *EBr.*, XVII, 867-887; "İsviçre", *ABr.*, XII, 100-107; "İsviçre", a.e.: *Ana Yıllık 1994*, s. 564, 572.

TALİP KÜÇÜKCAN

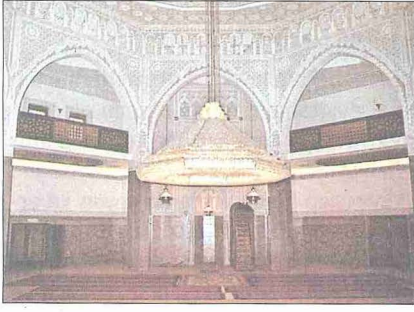
III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

ve İSLÂM ARAŞTIRMALARI

Müslümanların İsviçre ile ilk temasları, X. yüzyılda Endülüs Hükümdarı III. Abdurrahman zamanında meydana geldi. Müslüman askerî birlikleri, bugün İsviçre'nin güney sınırında kalan Cenevre gölünden itibaren Valais, içerideki Grisons (Graubünden) ve Coire'nin bulunduğu bölgelere ve Almanya sınırında yer alan Constance gölünün yakınındaki Saint Gall'e kadar ilerledilerse de kalıcı yerleşim yerleri kuramadılar. İsviçreli'lerin İslâm dünyasıyla temasları ise Haçlı seferleri ve 1798'de Napolyon'un Mısır seferine verdikleri askerler vasıtasıyla olmuştur. Kurumsal anlamda müslümanların bu ülkedeki ilk faaliyeti, Kâdiyânîlik (Ahmediyye) hareketinin bütün Avrupa'daki faaliyetlerini yürütmek amacıyla XX. yüzyılın ortalarında Zürih'te bir merkez oluşturmasıyla gerçekleşti; burada bulunan ve ülkedeki ilk cami olarak kabul edilen Mahmud Camii'ni de bu hareket inşa etmişti (1963). 1960'lı yıllarda Türkiye ile diğer İslâm ülkelerinden gelen müslüman işçiler İslâm dininin İsviçre'de tanınma-

Cenevre
İslâm
Merkezi'nin
genel
görünüsü

Cenevre İslâm Merkezi Camii'nin içinden bir görünüşü

sında aktif rol oynadılar. İlk İslâm merkezi 1961'de Cenevre'de kuruldu. Kısa sürede büyük çoğunluğu Türkler tarafından açılan mescidlerin sayısı altmışı buldu. 1970'te 30.000 olan müslüman nüfus 1980'de 56.000'e ulaştı. 1990 yılında 157.000 olan müslüman nüfusunu, Yugoslavya / Bosna krizi sırasındaki göçlerin de etkisiyle 1999 yılına gelindiğinde 200.000'i geçmiştir. Bunların 92.000'i (% 46) Türk, 72.800'ü (% 36,4) Boşnak, 18.400'ü (% 9,2) Kuzey Afrikalılar'dır. Geri kalanlar ise Lübnan, İran, Pakistan, Mısır ve Afganistan kökenlilerle İsviçre vatanı müslümanlardır. Sayıları 7500'ü bulan yerli müslümanların ne kadarının mühtedi olduğu bilinmemektedir. 1984 resmî rakamları 3500 göçmen müslüman erkeğin İsviçreli kadınlarla evlendiğini göstermekte ve bu rakamın 1990'lı yıllarda iki katına çıktığı tahmin edilmektedir. Bu istatistikler, İslâm'ı seçen İsviçreli'nin sayısının her geçen gün arttığını gösteren bir işaret sayılabilir. İsviçreli mühtedilerin en tanınmışları, tasavvuf yoluyla müslüman olan ve önemli eserler veren Frithjof Schuon ile (İsâ Nûreddin), Titus Burckhardt'tır.

Genelde dinî derneklerin faaliyetleri sonucunda açılan ibadethanelerin çoğu mescid şeklinde olmakla birlikte Zürih ve Cenevre gibi büyük şehirlerde çeşitli İslâm ülkelerinin maddî desteğiyle yapılmış camiler de bulunmaktadır. Türkler'in kurduğu cami ve dinî derneklerin sayısı 100'den fazladır. Diğer milletlere mensup müslümanlar tarafından kurulan dinî dernek ve cami sayısı ise elli civarındadır. İslâm, devlet tarafından resmî din sayılmadığı için müslüman öğrenciler okulda din eğitimi görmemektedir. Bu konuda olduğu gibi başka konularda da fazla

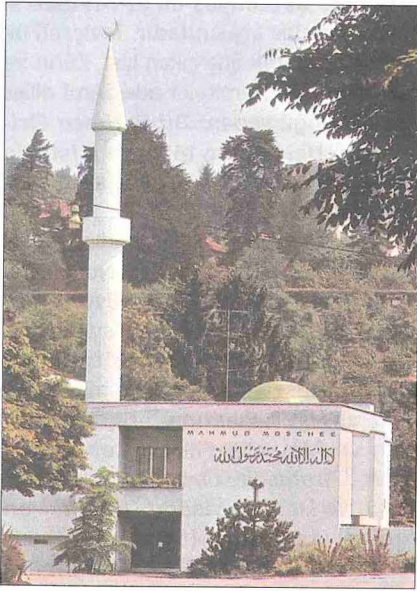
bir ayrıcalık tanınmamakta, meselâ İslâmî usullere göre hayvan kesimine izin verilmemektedir; dolayısıyla müslümanlar et ihtiyaçlarını başka ülkelerden karşılamaktadırlar. Türk çocuklarının dinî eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca gönderilen din görevlileri ve öğretmenler tarafından yürütülmektedir. İsviçre okul müfredatında yer almayan bu dersler, günlük programın bitiminde istekli çocuklardan oluşturulan sınıflarda veya Kur'an kurslarında Türk öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Bu kurslar genelde Kur'an öğretmeye yönelik olduğu için Türkler dışındaki müslüman öğrencilerden de rağbet görmektedir. Türkler ve müslümanlar kendi çocuklarını eğitmek amacıyla İsviçre'de özel okul açma hakkına sahip olmakla birlikte henüz bu statüde bir okul bulunmamaktadır. Bununla birlikte okullarda en kalabalık grupları teşkil eden Türk ve Boşnak çocuklarına kendi dil ve kültürlerini öğretmeye yönelik dersler verilmektedir.

İsviçre'de müslümanların dinî faaliyetlerini organize eden belli başlı kuruluşlar arasında öğrencilerin eğitimine maddî destek sağlamak, neşriyat yapmak ve sosyal hizmetlerde bulunmak amacıyla Suudi Arabistan tarafından Cenevre'de 1979'da kurulan Centre Islamique (el-Merkezü'l-İslâmî) ve Fondation Culturelle Islamique (el-Müessesetü's-sekâfiyyetü'l-İslâmiyye), 1981'de Zürih'teki Islamische Gemeinschaft in der Deutschesprachigen Schweiz ve İsviçre'de yaşayan müslümanların, özellikle Türkler'in dinî görevlerini yerine getirebilmeleri için gereken çalışmalarını yapmak, sosyal ve kültürel hizmetlerde bulunmak amacıyla 1987 yılında Zürih'te kurulan İsviçre Türk Diyanet Vakfı sayılabilir.

İsviçre'de İslâmiyat ve şarkiyat çalışmalarının geçmişi bir hayli eskiye dayanmaktadır. Basel şehri birçok Arapça kitabın Latince'ye çevrildiği yerdi; Kur'an

(1543) ve Batlamyus'un *el-Mecisti'si* (1569) bunlar arasındadır. İsviçreli ilk şarkiyatçı olarak öne çıkan kişi, Zürih ve Heidelberg üniversitelerinde Sâmi diller profesörlüğü yapan, *Bibliotheca Orientalis* (Heidelberg 1658) ve *Historia Orientalis* (Tiguri 1660) gibi çalışmaları ile tanınan J. H. Hottinger'dir (ö. 1667). Şarkiyat çalışmalarının hızlandırılmasında İsviçreli'nin 1798'de Napolyon'un Mısır seferine katılmalarının büyük etkisi görülür. XIX. yüzyılda çeşitli İsviçre üniversitelerinde Doğu dilleri öğretimiyle başlayan ilgi zamanla İslâm ilimlerini de içine almıştır. Filistin üzerinde uzman olan ve Almanya-Filistin Cemiyeti'ni kuran, *Arabische Grammatik* (Leipzig 1885) ve *Der arabische Dialekt von Mossul und Mardin* (Leipzig 1904) adlı eserlerin sahibi Albert Socin bu yüzyılın en önde gelen İsviçreli şarkiyatçısıdır. Daha sonra onu Arap epigrafyasının kurucusu Max van Berchem, Bale Üniversitesi Arapça hocalarından Friedrich Schulthess ve özellikle matematik tarihi araştırmaları ile ünlü Heinrich Suter takip etmişlerdir. Arabistan seyahatnâmesiyle tanınan J. Ludwig Burckhardt, British Museum'un kütüphane kataloglarını hazırlayan Charles Rieu, İslâm tarihiyle ilgili çalışmaları bulunan H. Frederick Amedroz, Memlûkler dönemi İslâm tarihi ve Arapça kitâbeler üzerinde yaptığı çalışmalarla bilinen İskenderiye Üniversitesi Kütüphanesi müdürü E. Combe, Hamburg, Zürih ve Basel üniversitelerinde Doğu dilleri profesörü olarak çalışan ve Türkiye kütüphaneleriyle ilgili araştırmaları bulunan Rudolf Tschudi, Doğu tarihi ve coğrafyası konuları uzmanı Cesar Dubler diğer tanınmış isimlerdir. Ayasofya'nın tamiri yanında İstanbul'da birçok bina yapan mimar Gaspere Trajano Foscati, İstanbul'daki eski eserler üzerinde çalışmaları bulunan ve seyyah rehberleri hazırlayan Ernest Mamboury de İsviçreli'dir. İsviçre'de bugün Zürih, Cenevre,

Türk-İslâm
Derneği'ne ait
Aarburg'daki
Olten
Mescidi
ile Solothorn
Fâtih
Mescidi -
İsviçre

Ahmediyye İslâm Teşkilâtı tarafından Zürich'te inşa edilen Mahmud Camii – İsviçre

Basel, Lozan, Neuchâtel, Freiburg ve Bern üniversitelerinde Arap dili ve İslâm araştırmalarıyla ilgili çeşitli enstitü ve bölümler bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

H. K. Sherwani, *Muslim Colonies in France, Northern Italy and Switzerland*, Lahore 1964, s. 140-141, 149-150; Necib el-Akîkî, *el-Müsteşrikkûn*, Kahire 1965, s. 877-886; M. A. Kettani, *Muslim Minorities in the World*, London 1986, s. 46-47; *The New Islamic Presence in Western Europe* (ed. T. Gerholm – Y. G. Lithman), London 1988, s. 81-265; J. S. Nielsen, *Muslims in Western Europe*, Edinburgh 1992, s. 87-90, 176; a.m.f., “Muslimûn”, *EI²* (İng.), VII, 702; Faika B. Croisier, “Switzerland”, *World Survey of Islam Manuscripts* (ed. Geoffrey Roper), London 1994, III, 167-178; J. Waardenburg, “Muslims as Dhimmis. On the Emancipation of Muslim Immigrants in Europe: The Case of Switzerland”, *Muslims in the Margin* (ed. W. A. R. Shahid – P. S. van Koningsveld), Kampen 1996, s. 145-163; “Muslims in Switzerland”, *News of Muslim in Europe*, Birmingham 30 April 1986; J.-C. Basset, “Le croissant au pays de le croix fédérale, musulmans et chrétiens en Suisse”, *Islamochristiana*, XV, Roma 1989, s. 121-133; P. Haenni, “Divergent Trajectories: Islam and Ethnicity in Switzerland”, *ISIM Newsletter*, sy. 6, Leiden 2000, s. 31.

Fahri Kayadibi

İSYAN

(bk. BAĞY; MÂSİYET).

İŞ AHLÂKİ

(bk. İCÂRE; KESB).

İŞ AKDİ

(bk. İCÂRE).

el-İŞÂA li-EŞRÂTİ's-SÂA

(الإشاعة لأشراط الساعة)

Berzencî'nin
(ö. 1103/1691)

kıyamet alâmetlerine dair eseri.

Bazı kaynaklarda *el-İşâ'a fi eşrâti's-sâ'a* şeklinde de kaydedilen eserin mukaddimesinde, Celâleddin es-Süyûtî'nin kıyamet alâmetleri konusunda bir kitap yazmayı düşündüğünü, ancak bunun gerçekleşmediğini belirten müellif bu alandaki eksikliği gidermek amacıyla *el-İşâ'a'yı* kaleme aldığını kaydeder. Müellifin verdiği bilgilerden eserin 11 Zilkade 1076 (15 Mayıs 1666) tarihinde Medine'de tamamlandığı anlaşılmaktadır. Mukaddimede ayrıca kitabın yazılması sırasında başta İbn Hacer el-Askafânî, Süyûtî, Semhûdî, Şemseddin es-Sehâvî ve Muhammed Abdürraûf el-Münâvî olmak

üzere çeşitli âlimlerin eserlerinden faydalandığı belirtilmektedir.

Berzencî'nin kıyamet alâmetlerine bakış açısı kitabının temel planını oluşturmuştur. Ona göre tarihte gerçekleşmiş bazı olaylar kıyametin uzak alâmetlerini, ortaya çıkıp henüz sona ermeyen ve artarak devam eden hadiseler orta zaman alâmetlerini, fiilen kıyametin kopması öncesinde zuhur edecek olanlar da yakın ve büyük alâmetleri oluşturur. Eserin bölümleri içinde “fâide” “tenbîh” “hâtime” gibi bazı alt başlıklar da yer almaktadır. Birinci bölüm Hz. Peygamber'in ölümü, Hz. Ömer ve Osman'ın şehid edilmesiyle başlamakta, Cemal ve Siffin vak'alarıyla devam etmekte, Hulefâ-yi Râşidîn'in son yılları ile Emevîler ve Abbâsiler döneminde yaşanan siyasî, içtimai çalkantılar, dünyanın çeşitli yerlerinde ve bu arada Hicaz bölgesinde meydana gelen bazı kozmolojik olaylarla sona ermektedir. Eserin ikinci bölümünde dinî hayatın zayıflaması ve ahlâkın bozulmasını konu edinen 100 kadar rivayet sıralanmıştır. Çoğu hadis olarak nakledilen bu rivayetlerin kaynakları da zikredilmiş, fakat sıhat açısından herhangi bir tenkide tâbi tutulmamıştır. Bu bölümün sonunda, Abdullah b. Abbas'tan nakledilen ve Hz. Peygamber ile Selmân-ı Fârisî arasında cere-

Berzencî'nin *el-İşâ'a li-eşrâti's-sâ'a* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2181)

